

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส

Community Participation in Knowledge Management of Art and Cultural: A Case Study of Sommanus Community

ปรีดา พูลสิน

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: pupreeda@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส ถนนกรุงเกษม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความหลากหลายในมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและโดดเด่น ปัญหาที่พบคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมดำเนินงานในชุมชน แนวทางแก้ไขคือ ชุมชนต้องมีการศึกษาความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและนำมาอนุรักษ์เผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมและพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งชุมชนต้องทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมร่วมกับวัด บ้าน โรงเรียน และศูนย์เยาวชน พร้อมทั้งมีการพัฒนาคุณภาพและจำนวนบุคลากรทางวัฒนธรรมจะต้องมีการร่วมกำหนดแผนงานกิจกรรมด้านวัฒนธรรมร่วมกัน

คำสำคัญ : ชุมชนวัดโสมนัส การจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research focusing on a community's participation in managing arts and cultural knowledge; a case study of the Wat Sommanat community, Krungkasem Rd., Bangkok. The result shows that Wat Sommanat community has a various kind of art and valuable cultural heritage. However, the community participation on the following aspects is still a problem: knowledge management, cultural resources management, performance of concerned organizations, and community participation. The suggested solutions is that the community must study and explore its cultural knowledge assets, preserve and diffuse cultural heritage, and use this knowledge to develop the community's arts and culture in different forms. The community should conduct cultural activities with temples, schools and youth centers, as well as improve the quality and amount of the cultural human resources. In addition, the community must discussions, planning, and a serious cooperative framework on cultural activities.

Keywords : Wat Sommanat community, Knowledge management, Community participation

บทนำ

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศิลปวัฒนธรรมในระดับชุมชนยังคงมีอยู่ในทุกชุมชน ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพียงแต่ละชุมชนยังขาดแนวทางและองค์ความรู้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ฟื้นฟู และการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้มีความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป

ยูเนสโก (UNESCO) เป็นองค์กรระดับนานาชาติที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ในประเทศไทยนับแต่อดีตถึงปัจจุบันวัดถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนและศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นแหล่งรวบรวมจัดเก็บศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนรวมถึงพุทธประวัติ สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นไทย นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญประจำท้องถิ่นในทุกยุคทุกสมัย และเป็นแหล่งที่สอนธรรมะอีกด้วย

ภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติรับรองให้บุคคล ชุมชน และรัฐ มีสิทธิ และหน้าที่ในการคุ้มครองและบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ให้ชุมชน ท้องถิ่น มีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดี รวมทั้งสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (National Commission for UNESCO) ขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยสามารถดำเนินไปตามกฎระเบียบของยูเนสโกได้อย่างถูกต้อง

การทำงานวัฒนธรรมของชุมชนจึงจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือของสถาบันหลักในชุมชน ได้แก่ วัด บ้าน โรงเรียน และสมาชิกในชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมในชุมชนร่วมกัน ซึ่งการนำสถาบันสำคัญในชุมชนมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาขึ้นต่างๆ นั้น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมแบบ “มนตรี บวร” ได้แก่ สถาบันการปกครอง (บ = บ้าน) สถาบันศาสนา (ว = วัด) สถาบันการศึกษา (ร = โรงเรียน) ที่ต่างให้ความสำคัญต่อกัน ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาของชุมชน อีกทั้งเป็นแกนกลางในการบริหารชุมชนในทุกด้าน

ชุมชนวัดโสมนัส แขวงโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนเก่าแก่อายุประมาณ 80 - 100 ปี มีความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ทั้งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะจิตรกรรม ประติมากรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ยังคงมีการสืบสาน ถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่จนปัจจุบัน โดยชุมชนนี้มีอารามหลวงที่สำคัญคือ วัดโสมนัสวรวิหาร อารามหลวงชั้นโท สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 อายุมากกว่า 100 ปี นอกจากจะมีชื่อเสียงด้านธรรมะปฏิบัติ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดยังคงเคร่งครัดและสืบทอดวิธีการมาแต่เริ่มตั้งวัดแล้ว วัดแห่งนี้ยังมีศิลปะและวัฒนธรรมที่งดงาม เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่มีลักษณะสมจริงตามแบบตะวันตก เช่น ภาพการปลงอัฐกรรมฐาน ภาพการถือปฏิบัติอุตงควัตร ภาพประเพณี และวิถีชีวิตชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธ โดยเฉพาะปรัชญาตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาสี่ธรรมที่ชี้นำทางให้เกิดการรู้แจ้งเห็นจริง และบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนได้เป็นอย่างดี นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาต่อไป

A

B

ภาพที่ 1 A วัดโสมนัสในอดีต ที่มา : ภาพจากเมืองไทยในอดีต, 2554 B คลองผดุงกรุงเกษมสมัยรัชกาลที่ 6 ที่มา : ภาพถ่ายจาก www.forum.thaidvd.net

ภาพที่ 2 กิจกรรมวิปัสสนากรรมฐาน ที่มา : ภาพถ่ายจากสำนักงานเจ้าอาวาส วัดโสมนัส, 2554

จากความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเจริญงอกงามเป็นมรดกที่ล้ำค่าของชุมชนวัดโสมนัส กอปรกับแนวทางการดำเนินงานของยูเนสโก (UNESCO) ที่ได้มีการผลักดันการออกกฎหมาย เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งคุ้มครองการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรม เพื่อรักษาวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ทำให้นานาประเทศหันกลับมามองถึงกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างจริงจัง เกิดการศึกษา ค้นคว้า และพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนจะส่งผลอย่างยั่งยืนในการดำรงไว้ซึ่งสิ่งดีงาม โดยมีชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน พร้อมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Filed study) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ชุมชนวัดโสมนัสตั้งอยู่ที่ 622/10 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participated observation) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Dept interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) โดยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. กำหนดกลุ่มประชากรศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ จึงได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนชุมชน กลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มเยาวชน และกลุ่มบุคคลภายนอก

2. กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาบริบทชุมชนด้านสนามหรือพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ชั้นที่ 2 ศึกษาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้ง กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนของคณะทำงานชุมชนที่เกิดขึ้นเริ่มต้นจากการคิดร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน โดยใช้การเล่าเรื่อง (Story-telling) ค้นหาวิธีจัดเก็บความรู้ร่วมกัน ในขณะเดียวกันผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัยเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ในพื้นที่

ชั้นที่ 3 ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลชุมชนและรูปแบบการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการวิจัยและสังเคราะห์ เป็นแบบจำลองการจัดการความรู้และรับรองแบบจำลองฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาจัดทำเป็นระบบ แยกแยะ และหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูล การวิจัยนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในช่วงการดำเนินการทุกขั้นตอน ข้อมูลที่ได้จะเป็นการสรุปกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินการจัดการความรู้ ดังนั้นอาจได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปของกระบวนการจัดการความรู้ในรูปแบบของชุมชนที่ทำการวิจัยผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

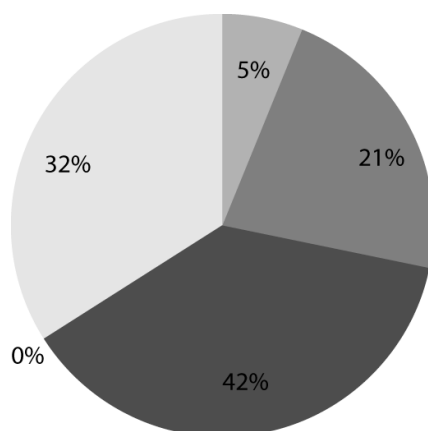
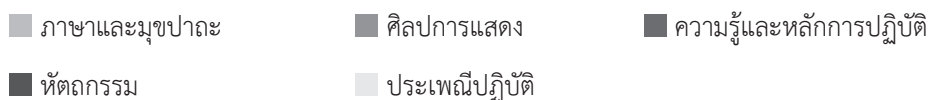
ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ทรัพยากรที่สำคัญในชุมชน

แสดงแผนภาพข้อมูลเปรียบเทียบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้(Intangible cultural heritage)

วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

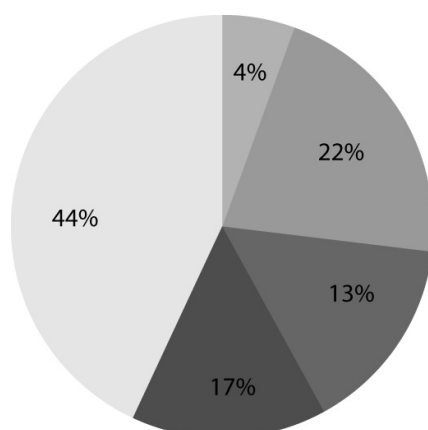

การเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน ด้านวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พบว่าข้อมูลวัฒนธรรมด้านความรู้และหลักทฤษฎีปฏิบัติ ได้แก่ ความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐานมีอยู่มาก

ด้านประเพณีปฏิบัติ คือ ประเพณีการแห่เทียนพรรษา รongลงมาได้แก่การทำบุญชุมชน ประเพณีวันสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทงตามลำดัด

แสดงแผนภาพข้อมูลเปรียบเทียบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้(Tangible cultural heritage)

วัฒนธรรมที่จับต้องได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนพบว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระวิหาร มีอยู่มากที่สุด มีผลงานชิ้นสำคัญ เช่น ภาพวาดวรรณกรรม “อิเหนา” บนฝาผนังพระวิหาร มีทั้งสิ้น 38 ภาพ ภาพ “คติธรรม” บนเสาศระวิหาร มีทั้งสิ้น 12 ภาพ และภาพ “เนื้อที่ห้ามภิกษุฉัน 10 ชนิด” บนประตูด้านในของประตูหน้าพระวิหาร มีทั้งสิ้น 11 ภาพ และภาพวาดอื่นๆ รวมทั้งสิ้น 108 ภาพ ซึ่งสภาพส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์มีเพียงสีของภาพที่มีลักษณะจืดจางลงบ้าง คิดเป็นพื้นที่ชำรุดเสียหายร้อยละ 20% ของพื้นที่

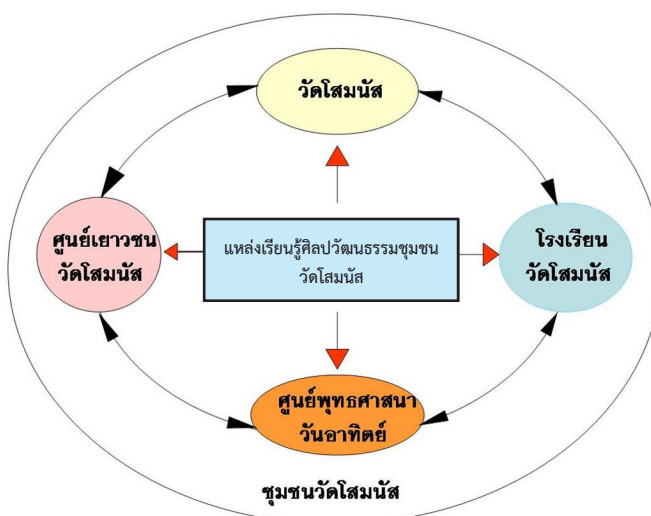
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม

สำหรับองค์กรผู้นำในระดับชุมชน พบว่า นอกจากการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในชุมชนแล้ว ชุมชนยังให้ความสำคัญในงานวัฒนธรรมร่วมกับภาคประชาชนเป็นอันดับต้น มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามวาระและโอกาส ความรับผิดชอบตามระยะเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของ โคเฮนและอ์พอฟ กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าชุมชน และผู้นำชุมชนควรทำอะไรและอย่างไร
 2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการดำเนินงานด้านประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
 3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ
- ชุมชนต่างมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ตามโอกาส และบทบาทหน้าที่รับผิดชอบที่กำหนด สอดคล้องต่อแนวความคิดของสุชาติ จักรพิสุทธิ์ ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชน โดยมีลักษณะรูปแบบการเข้าร่วม กล่าวคือ

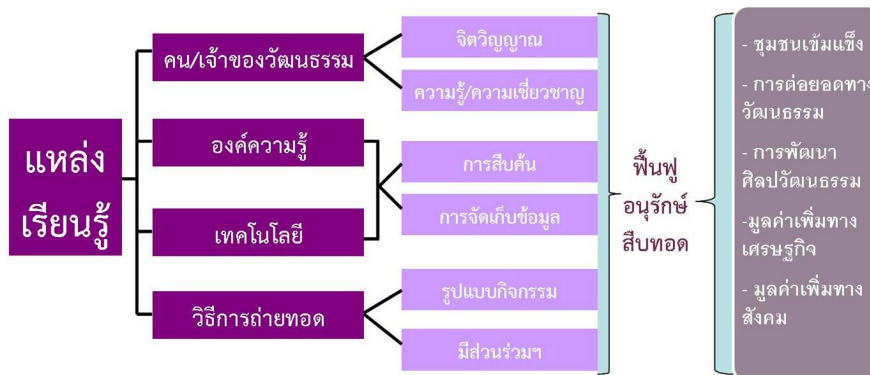
1. ลักษณะการมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วมจัดกิจกรรมและพิจารณาตัดสินใจ วางแผนร่วมปฏิบัติงาน และรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ
2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากความสมัครใจ และมีค่านิยมที่ดีที่ต้องการเห็นชุมชนตนเองเกิดความเข้มแข็ง จึงยินดีร่วมรับผิดชอบกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเสมอ

กระบวนการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนประกอบด้วย

กระบวนการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนประกอบด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของชุมชนในการริเริ่มความคิดกระบวนการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน พอสรุปเป็นแนวทางการปฏิบัติกล่าวคือ การสร้างความเข้าใจในคำว่า “ชุมชน” การมีความคิดเห็นในแบบอย่างเดียวกันความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมร่วมกันซึ่ง “แหล่งเรียนรู้” ก็คือ คน ชุมชน วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของตนเองที่มีอยู่อย่างเพียงพอ ทั้งนี้ ต้องผ่าน “กระบวนการมีส่วนร่วม” ด้านการเชื่อมโยง ประสานคน รวมถึงรูปแบบการจัดการความรู้และกรรมวิธีต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนยพร วนิชฤทธา ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม ที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน มีส่วนประกอบสำคัญคือ ความรู้คน เทคโนโลยี และกระบวนการจัดการความรู้ โดยคนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการกิจกรรมต่างๆ

สรุปผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนวัดโสมนัส

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดโสมนัสมีมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าต่อการอนุรักษ์ รักษา สืบสาน และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในชุมชน นับเป็นกระบวนการสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ปรัชญา ศิลปะและประเพณี วัฒนธรรมให้ยังคงอยู่และถือปฏิบัติจวบจนปัจจุบัน

ซึ่งชุมชนต่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ เป็นความสัมพันธ์แบบการมีส่วนร่วมของฝ่ายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และการจัดฝึกอบรมในรูปแบบกิจกรรม โดยมุ่งเน้นกลุ่มเยาวชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งวัด โรงเรียน ศูนย์เยาวชน และศูนย์เผยแพร่พุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า ระดับความร่วมมือในขั้นการปฏิบัติการมีอยู่มากที่สุดรองลงมาได้แก่ความร่วมมือในด้านการประชาสัมพันธ์ และมีลักษณะความร่วมมืออยู่น้อยมากในขั้นการวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งการวิจัยยังพบอีกว่า ชุมชนยังขาดการบูรณาการในขั้นตอนกำหนดนโยบายและแผนงานร่วมกัน ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการปฏิบัติงานตามนโยบายองค์กร และตามหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ทำให้ไม่เกิดความร่วมมือในระดับมหภาค

แนวทางจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนวัดโสมนัส

การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่ดิมของชุมชน ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่ดิมของชุมชนแต่ครั้งอดีตที่เลือนหาย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ในเชิงลึก ทำการสืบค้นสาระสำคัญที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เช่น ประวัติศาสตร์ด้านภูมิศาสตร์-ชุมชน ประวัติศาสตร์ วัตถุ บ้าน สถานศึกษา วิถีชีวิต ศิลปะและประเพณี ที่เคยถือปฏิบัติและยังคงสืบทอดจนถึงปัจจุบัน ในด้านต่างๆ เช่นประวัติศาสตร์วัดและชุมชน ด้านศิลปะและประเพณี ด้านการจัดการความรู้

การสร้างความร่วมมือในการจัดงานศิลปวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งหน่วยงานในชุมชน ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้บริหารด้านการศึกษา ควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมปฏิบัติติดตามประเมินผล
2. การสร้างความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของชุมชน วัด บ้าน หน่วยงานรัฐ การใช้ทรัพยากรสาธารณสุขประโยชน์ร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน
3. การพัฒนาบุคลากรทางด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนทุก

การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตทางศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ได้นำมาทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม โดยหน่วยงานในชุมชนทุกภาคส่วน ต้องมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมมาถ่ายทอด สืบถอดและจัดเป็นหลักสูตรชุมชน เพื่อให้เกิดผลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชน ซึ่งชุมชนควรมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- [1] ธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). (2550). **แนะนำให้รู้จักวัดโสมนัสวิหารโดยสังเขปและประวัติผลงานของอดีตเจ้าอาวาส**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนกรรณฐานวัดโสมนัสวิหาร.
- [2] วิกีซอร์ซ. เอกสารราชการ. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.th.wikisource.org/wiki>
- [3] สกล เทพภูบาล. (2550). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนจอมศรีพิทยาคาร**. สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอุดรธานี เขต 1. กลุ่มเครือข่าย พัฒนาชีวิตครูเขตพื้นที่ชุมพร เขต 1. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2554. จาก <http://www.kukudee.com/index.php?lay=show&ac=webboard&WBntype=1&thispage=1>

- [4] Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, 1981.